

Victor Serge

Öppet brev till André Gide

Följande brev skrev Victor Serge i slutet av maj 1936 med anledning av att författaren André Gide, efter viss tvekan, hade tillkännagivit att han tackat ja till en inbjudan att besöka Sovjetunionen. Serge, som själv hade suttit i sovjetiskt arbetsläger och just blivit frigiven efter en internationell kampanj, ville göra Gide uppmärksam på missförhållandena i Sovjetunionen, särskilt förföljelsen av författare och andra framstående intellektuella, men även politiker.

Gide reste till Sovjetunionen i mitten av juni. Där träffade han bl a den ryske författaren Ehrenburg och höll tal vid författaren Maxim Gorkijs begravning i Moskva. Gide blev dock besviken på mycket av det som han såg och upplevde. Och när han återvänt till Frankrike skrev han en bok om sin resa. Denna, [Resa i Sovjet](#), blev en kritisk betraktelse över det stalinistiska Sovjet. Efter viss tvekan beslöt Gide att publicera boken. Den orsakade, som väntat, en hel del rabalder och ledde till att Gide utsattes för hårda attacker i den kommunistiska pressen och från prosovjetiska intellektuella (bl a författaren Romain Rolland). Om detta, se [Den stalinistiska kampanjen mot franske författaren André Gide](#) av Thomas von Vegesack (utdrag ur boken *Tankens aristokrater*).

Se även: [De senaste "rensningarna" i Sovjet](#) (artikel från 1938 i svenska *Arbetaren*)

OBS: Noterna nedan, som huvudsakligen gäller personuppgifter, är tillagda av undertecknad. Martin F.

Bryssel, maj 1936

Kära André Gide,

Du satt en gång ordförande vid en internationell författarkongress i Paris som samlats till kulturens försvar, där frågan om tankens frihet i Sovjetunionen togs upp i den mån som det berörde mig och, tycks det, mot kongressmajoritetens vilja. Jag har fått veta att du vid den tiden på flera sätt försökte rädda en del av mina manuskript som fanns hos censorn i Moskva. De är fortfarande kvar där, tillsammans med alla mina personliga papper, alla mina minnessaker, allt arbete som jag påbörjat, allt som man samlar på sig av dyrbara papper under en livstid... Jag tackar dig för allt du gjort för mig, liksom den opartiskhet som du visat mot de vänner som försvarar mig och som förvägrats rätten att tala. Om mitt fall intresserar dig, hittar du en del information i ett brev till Magdeleine Paz¹. Jag har bifogat en kopia av det. Jag står hur som helst till ditt förfogande.

I det stora drama som vi deltar i är det i verkligheten mycket lite fråga om du och jag. Du har kommit att inta en plats bland revolutionärer, André Gide, så tillåt en kommunist att tala öppet om det som är viktigast för oss. Jag minns sidorna i din dagbok där du 1933 noterade din tillhörighet till kommunismen eftersom den garanterar personlighetens fria utveckling. (Jag rekonstruerar din tanke ur minnet; jag har inte en enda bok kvar och jag har inte tid att leta upp din text.) Jag läste dessa sidor i Moskva med motsägelsefulla känslor. Först var jag glad att se dig komma till socialismen, du vars tänkande jag följt – på avstånd – sedan min entusiastiska ungdoms dagar. Sedan blev jag ledsen av kontrasten mellan dina försäkringar

¹ *Magdeleine Paz* (1889-1973) och hennes make Maurice Paz (1896-1985) var f d medlemmar i det franska kommunistpartiet som tidigt stödde för Trotskijns vänsteropposition, och därför också utslöts ur kommunistpartiet. 1927 började de publicera tidskriften *Contre le courant* [Mot strömmen], men bröt senare med Trotskij och återvände till franska socialistpartiet i slutet av 1931.

och den verklighet som jag sjunkit ned i. Jag läste sidorna i din dagbok under en period när ingen runt mig skulle ha riskerat att ha en dagbok, eftersom vi var övertygade om att säkerhetspolisen utan tvekan en natt skulle ha kommit för att leta efter den. När jag läste dig fick jag en känsla som liknar den hos stridande som i skyttegravarna fick tidningar från de bakre leden och fann lyrisk prosa om kriget, etcetera. Jag frågade mig om det var möjligt att du inte visste något om vår kamp, inget om tragedin för en revolution som förhärjades inifrån av reaktionen? Det var inte längre möjligt för en arbetare att uttrycka något slags åsikt, inte ens som en viskning, utan att omedelbart jagas bort från partiet, från fackföreningen, från verkstaden, fängslad, deporterad... Det har gått tre år sedan dess, och vilka år det har varit! Märkta av mängden offer som följde på slutet för Kirov², massdeportationen av en del av Leningrads befolkning, fängslandet av flera tusen kommunister under den första timmen, överbefolkning av koncentrationsläger som utan tvekan är de mest omfattande i hela världen.

Om jag förstår dig rätt, kära André Gide, ditt mod har alltid bestått i att leva med dina ögon vidöppna. Du kan inte sluta dem idag inför denna verklighet, då skulle du inte längre ha den moraliska rätten att säga ett enda ord till arbetare för vilka socialismen är mycket mer än ett begrepp; den är resultatet av deras kropp och ande, själva meningen med deras liv.

Vilka är tänkandets villkor? En torr doktrin, som tömts på allt innehåll, strikt påtvingad inom alla områden och reducerad i allt tryck, utan undantag, till upprepande ord för ord eller plattast tänkbara kommentarer till en enda mans uttalanden. Historien revideras varje år, uppslagsverk skrivs om, bibliotek som rensats för att utplåna namnet Trotskij, namnen på andra av Lenins medarbetare undertrycks eller besudlas, vetenskapen ställs i tjänst hos stundens agitation, för att få den att igår fördöma Nationernas förbund som ett simpelt instrument för den anglo-franska imperialismen och idag beundra Nationernas förbund som ett verktyg för fred och mänskliga framsteg...

Vilka är författarens villkor, dvs den vars yrke är att tala för alla andra som inte har någon röst? Vi har sett Gorkij³ revidera sina minnen av Lenin för att få Lenin i den senaste upplagan att säga raka motsatsen till vad han sade på vissa sidor i den första upplagan. En litteratur som vägleds i sina blygsammaste manifestationer. Ett litterärt mandarinat som är föredömligt organiserat, furstligt avlönat, *bien-pensant*, vilket kunde förväntas. Och de andra... Vad har det blivit av själsfränden till vår store Alexander Blok, författaren till *Det samtida ryska tänkandets historia*, Ivanov-Razumnik? Han befann sig i fängelse samtidigt som mig 1933. Är det sant, som det sagts, att den gamle symbolistpoeten Vladimir Piast slutade med att begå självmord i exilen? Hans brott var stort: han lutade åt mysticism. Men det finns materialister av olika nyanser: vad har hänt med Herman Sandormirski, författare av högt uppskattade arbeten om italiensk fascism, dömd till döden under *ancién régime* [den gamla regimen]? I vilket fängelse, på vilken deportationsort tillbringar han sin tid, och varför? Var är Novomiski, som också var fängslad under *ancén régime*, initiativtagare till den första sovjetiska encyklopedin, och som nyligen dömts till tio års koncentrationsläger? Varför? Dessa två är anarkistiska veteraner. Låt mig också nämna kommunister, kämpar från Oktober och intellektuella av första rangen (det plågar mig att namnge dem): Anytjev, som vi kan tacka för den enda "Essä om inbördeskrigets historia" som vi har på ryska; Gorbatjev, Lelevitj, Vardin, alla tre litteraturkritiker och litteraturhistoriker. De fyra sista misstänktes för att sympatisera med Zinovjavs⁴ tendens: koncentrationsläger. De följande är trotskister, som

² *Sergej Kirov* (1886-1934) mördades 1 december 1934 av en ung f d medlem i kommunistpartiet, Nikolajev. Mordet blev startskottet för omfattande utrensningar av verkliga och inbillade motståndare till Stalin. Många av dem kom att avrättas.

³ *Maksim Gorkij* (1868-1936) var en firad rysk författare, företrädare för socialrealismen som litterär stil.

⁴ *Grigorij Zinovjev* (1883-1936), gammal bolsjevik som var en av Lenins främsta medarbetare från 1903 (i emigrationen) och framåt. Efter revolutionen blev han ledare för sovjeten i Petrograd/Leningrad och ordförande

behandlas sämst eftersom de är de trofastaste, fängslade eller deporterade på åtta år: Fedor Dingelstedt⁵, professor i agronomi i Leningrad, Gregorij Jakovin⁶, professor i sociologi, vår unge och storartade Sojntsev⁷ dog i januari som resultat av en hungerstrejk. Jag inskränker mig till att namnge författare, André Gide, när hela sidor skulle täckas av namnen på hjältar. Det förödmjucar mig att göra denna eftergift för skråkänslorna hos de skrivande, så förlåt mig. Vad har det blivit av den exemplariske Bazarov⁸, den ryska socialismens pionjär, som försvann för fem år sedan? Vad har det blivit av Rjazanov⁹, grundaren av Marx-Engels-institutet? Historikern Suchanov¹⁰ som gav oss en monumental historik över revolutionen i februari 1917, är han död eller levande efter sin långa kamp i fängelset i Verchneursk? Vilket pris betalar han för att ha offrat sitt samvete, vilket krävdes av honom och som han gick med på?

Vilken är människans lott? Du ser mycket väl att vi måste stanna upp. Inget inre hot rättfärdigar denna sanslösa repression, annat än det som uppfinns i skuggorna för säkerhetsorganens behov. Det är slående att en formidabel polisapparats väloljade fungerande, som orsakar mängder av offer, upprättar veritabla kontrarevolutionära skolor i sovjetiska fängelser, där gårdagens medborgare härdas till morgondagens fiender. Det finns bara en förklaring som är möjlig, och den är att den styrande byråkratin, skrämmd av konsekvenserna av sin egen politik, och van vid utövandet av absolut makt över en massa som saknar rättigheter, har förlorat kontrollen över sig själv. Här måste vi tala om problemen med verkliga löner, vilka i allmänhet har fallit till en extremt låg nivå, om arbetslagstiftningen, i vilken tvång skandalöst ingriper, systemet med inhemska pass, vilka berövar befolkningen rätten att röra sig, speciella lagar som inför dödsstraff mot arbetare och även mot barn, systemet med gisslan, vilket skoningslöst drabbar en hel familj för en endas fel, lagen som straffar med döden varje arbetare som försöker korsa Sovjetunionens gränser utan ett pass (kom ihåg att det är omöjligt för honom att erhålla ett pass för resa utomlands), och slår fast deportation av hans närstående.

Vi står inför fascismen, men hur kan vi blockera dess väg med så många koncentrationsläger bakom oss? Plikten är inte längre, som du ser, enkel och det är ingens uppgift att förenkla den. Ingen ny konformism, ingen helig lögn kan förhindra sipprandet från detta sår. Revolutionens försvarslinje går inte längre bara vid Vistula och den manchuriska gränsen. Skyldigheten att försvara revolutionen inifrån mot den reaktionära regim som har installerat sig i den proletära staten, bit för bit berövar arbetarklassen den största delen av dess erövringar, är inte mindre manande. Bara på ett sätt förblir Sovjetunionen det största hoppet för vår tid; det är att det sovjetiska proletariatet inte har sagt sitt sista ord.

Kära André Gide, det är möjligt att detta bittra brev kommer att lära dig något. Jag hoppas det. Jag ber dig att inte sluta ögonen. Se igenom de nya marskalkarna, den geniala och dyra

för Komintern. En av de tre centrala partiledarna efter Lenins död, bröt 1926 med Stalin och förenade sig med Trotskijs opposition och uteslöts. Kapitulerade 1928 och återupptogs i partiet. Dömdes till döden vid första Moskvaprocessen 1936 och sköts.

⁵ *Fedor Dingelstedt* (1890-1938), organisatör och agitator i Kronstadt år 1917. Ledare för vänsteroppositionen. Organisatör av flera strejker och hungerstrejker i arbetslägret i Vorkuta där han sköts 1938.

⁶ *Grigorij J. Jakovin* (1896-1938)

⁷ *Eleazar B. Solntsev* (1900-1936).

⁸ *Vladimir Bazarov* (1874-1939). Arresterades 1930. Dömdes i hemlighet till fängelsestraff i samband med den sk mensjevikrättegången 1931. Efter ett och ett halvt år i fängelse fick han arbete som översättare i Moskva.

⁹ *David Borisovitj Rjazanov* (1870-1938). Avsattes 1931 som chef för Marx-Engels-institutet, arresterades och uteslöts ur partiet. Släpptes och fick arbete vid universitetsbiblioteket i Saratov. Arresterades på nytt 1937, dömdes till döden och avrättades i januari 1938.

¹⁰ *Nikolaj Suchanov* (1882-1940). Dömdes vid mensjevikrättegången 1931 till fängelse och förvisning. 1937 dömdes han i en ny rättegång som "tysk spion" och för anti-sovjetisk agitation. Sköts 1940.

propagandan, paraderna, kongresserna – hur föråldrat är inte allt detta – och se verkligheten i en revolution som sårats i sitt levande arbete och som ber oss alla om hjälp. Medge att vi inte tjänar den genom att vara tysta om dess sjukdom eller att hålla för ögonen för att inte se den.

Ingen annan än du representerar bättre den storartade västerländska intelligentsia som, även om den gjort mycket för civilisationen, har mycket att be proletariatet om förlåtelse för genom att inte ha förstått vad kriget 1914 var, för att ha missförstått den ryska revolutionen i dess början, i dess storhet, för att inte tillräckligt ha försvarat arbetarnas frihet. När den nu vänder sig med sympati till den socialistiska revolution som förkroppsligas i Sovjetunionen, måste den på djupet välja mellan blindhet och klarhet. Låt mig säga att enbart med klarhet kan man tjäna arbetarklassen och Sovjetunionen. Låt mig be dig, i namn av de som där är fulla av mod, att ha modet att ha denna klarhet.

Din broderligt förbundne,
Victor Serge

Victor Serge, 16 Fusillés (Paris 1936)

Översättning: P-O Mattson